SUOMEN YK-LIITTO

FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND

YK-LIITON LAUSUNTO ULKO- JA TURVALLISUUSPOLIITTISESTA SELONTEOSTA

Suomen YK-liiton lausunto ulkoasiainvaliokunnalle 22.1.2021

Suomen YK-liitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta. Pidämme erittäin tärkeänä selonteon kautta käytävää parlamentaarista keskustelua sekä sidosryhmien osallistamista.

LAAJAAN TURVALLISUUSAJATTELUUN JA YHTEISIIN ARVOIHIN POHJAUTUVA ULKOPOLITIIKKA

Suomessa on perinteisesti oltu melko yksimielisiä ulko- ja turvallisuuspolitiikan peruslinjasta sekä lähtökohtana olevista arvoista ja tavoitteista, joihin pyritään. Selonteko pohjautuu hallitusohjelmaan, jonka mukaan arvopohjassa keskeistä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa. Nämä periaatteet näkyvät hyvin nyt eduskunnan käsittelyssä olevassa ihmisoikeusperustaisessa UTP-selonteossa.

Toimintaympäristön kuvaus on varsin kattava ja selonteon lähtökohtana on laaja turvallisuusajattelu sisältäen ympäristöä ja kansalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia koskevan ulottuvuuden. Selontekoon on kirjattu keskeiset toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Terveysturvallisuuskysymykset ja erilaiset kyber- ja hybridiuhat on huomioitu kattavasti ja siinä tunnistetaan hyvin globaalien kehityssuuntien ja ilmiöiden yhä tiiviimmät keskinäisriippuvuudet.

Sen lisäksi, että globaalit ongelmat ovat yhä tiukemmin sidoksissa toisiinsa, ne myös eskaloituvat entistä nopeammin. Tämä koskee niin ilmastonmuutosta, biodiversiteettikatoa, sään ääri-ilmiötä kuin terveysturvallisuutta, konflikteja ja esimerkiksi muuttoliikettä. Edellä mainittujen lisäksi maailmaa ravistelleen koronapandemian seurauksena myös köyhyys on ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin lisääntymässä ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten määrä kasvussa. Eriarvoistumisen ja erityisesti nuorten kasvavan osattomuuden ja näköalattomuuden seuraukset ovat vakavia. **Siksi ongelmien ratkaisuun on tartuttava entistä vahvemmin ottein ja etsittävä uusia keinoja laaja-alaisessa yhteistyössä kansainvälisten instituutioiden kanssa.**

KANSAINVÄLISEN SÄÄNTÖPOHJAISEN JÄRJESTELMÄN VAHVISTAMINEN

Suurvaltojen voimistuva kilpailu ja vastakkainasettelu on vaikeuttanut yhteisymmärryksen löytymistä myös monenkeskisissä järjestöissä. Aseidenriisuntasopimusten ovat rauenneet yksi toisensa jälkeen, eikä korvaavia ole vielä saatu aikaan. Ihmisoikeusneuvoston toimintaa arvostellaan ja naisten aseman parantamista vastustavat maaryhmät laajenevat ja niiden käyttämä kieli kovenee. Samaan aikaan WHO ja monet muut YK-järjestöt (UNFPA, UNESCO) ovat olleet suurennuslasin alla useista eri syistä. Euroopan unionin heikkoudet ja USA:n piittaamattomuus ovat jättäneet kansainvälisiin pöytiin tyhjiön, jonka Kiina ja muut toimijat ovat kilvan täyttäneet. Yhdysvaltain uuden presidentin ensimmäisen virkapäivän päätökset paluusta Pariisin ilmastosopimukseen ja WHO:sta irtaantumisen peruuttaminen

Suomen YK-liitto
Finlands FN-förbund
UN Association of Finland

Siltasaarenkatu 4, 7. krs
Fi-00530 Helsinki
+358 44 781 03 00

ykliitto.fi
globalis.fi
yk.fi

kertovat selkeästä kurssin muutoksesta ja paluusta vastuulliseen ja ennustettavaan kansainväliseen yhteistyöhön. Tuleva nelivuotiskausi tarjoaa länsimaille mahdollisuuden vahvistaa yhteistyötä rajat ylittävien akuuttien ongelmien ratkomiseksi ja tähän mahdollisuuteen on tartuttava rohkeasti.

Suomen ulkopolitiikka perustuu sääntöpohjaiselle kansainväliselle yhteistyölle, jonka keskeisiä toimijoita YK ja EU ovat. Jälkimmäisen toiminta Iso-Britannian eroprosessissa ja oikeusvaltiokehityksen edistämisessä on osoittanut aiempaa suurempaa yhtenäisyyttä, jonka pohjalle on hyvä rakentaa. EU:lla ja myös pohjoismailla on mahdollisuus Suomen tavoin olla kokoaan suurempia vaikuttajia kansainvälisesti. Uusien aloitteiden kautta on haettava luontevia yhteistyömuotoja ja kumppanuuksia vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Samalla on lisättävä resurssointia YK:n uudistumispyrkimyksille ja kehitysjärjestöjen kautta tehtävään työhön kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kansainvälisten osaamiskeskusten vahvistuminen Suomessa on tärkeää kotimaisen asiantuntijuuden hyödyntämiseksi ja osaamisen edelleen kehittämiseksi. Hyviä esimerkkejä ovat Euroopan hydridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen lisäksi UNTIL:n ja UNOPS:n yksiköiden perustaminen Suomeen. Yhteistyön lisäämiseksi Suomeen perustettiin viime vuonna ainutlaatuinen Suomen One UN koordinaatioryhmä, johon kuuluu YK:n alajärjestöjen lisäksi YK-järjestelmän kanssa tiivistä yhteistyötä tekeviä kansalaisjärjestöjä. **Laaja-alaisen kontaktipinnan ja moniäänisyyden kautta voidaan vahvistaa merkittävästi Suomen YK-politiikkaa ja siksi on tärkeä vahvistaa Suomessa toimivien YK-järjestöjen ja niiden kansalaisjärjestökumppaneiden toimintaedellytyksiä ja yhteistyötä.**

YK on edelleen ainoa kansainvälinen yhteistyöjärjestö, joka tuo kaikki maailman maat saman pöydän ääreen neuvottelemaan ratkaisuista ja sellaisena se on Suomelle äärimmäisen tärkeä. Pääsihteeri **António Guterres** on tehnyt hyvää työtä ja käynnistänyt muun muassa laaja-alaisen uudistusprosessin järjestön toiminnan tehostamiseksi**.** Koronarajoitteet ovat muuttaneet myös YK:n työtapoja. Uudet kestävyyttä edistävät ja hyviksi havaitut toimintamallit on nyt otettava osaksi uutta normaalia. Samalla tarjoutuu mahdollisuus vahvistaa kestävällä tavalla kansalaisyhteiskunnan laaja-alaisempaa osallistumista YK- prosesseihin.

Koronapandemian jälkihoito tulee aiheuttamaan yhä kasvavaa painetta talouden tasapainottamiseen kaikkialla maailmassa. **Tästä huolimatta juuri nyt on satsattava kansainväliseen yhteistyön tiivistämiseen ilmastomuutoksen ja eriarvoistumisen ehkäisemiseksi.**

IHMISOIKEUDET JA KANSALAISYHTEISKUNTA

Pidämme myönteisenä sitä, että selonteossa on aiempaa vahvempi yhteisvastuun ja solidaarisuuden painotus. Ihmisoikeusperustaisuus ja oikeusvaltioperiaatteiden korostaminen näkyy myös monin paikoin. Samoin demokratian ja vapaan kansalaisyhteiskunnan merkitys rauhanomaiselle kehitykselle.

Painopisteissä heijastuu myös Suomen tulevat ehdokkuudet YK:n ihmisoikeusneuvostoon kaudelle 2022-2024 sekä turvallisuusneuvostoon vuosiksi 2029-2030. Aktiivinen ja aloitteellinen YK-politiikka sekä sitoutuminen kansainvälisiin sopimuksiin tukee Suomen ehdokkuuksia ja mahdollinen jäsenyys vahvistaa merkittävästi vaikutusmahdollisuuksiamme, mitä pidämme erinomaisena asiana.

Vapaan kansalaisyhteiskunnan, demokratian, sanan- ja mielipiteen vapauden sekä ihmisoikeuksien puolustajien tukeminen on välttämätöntä luottamuksen ja inhimillisen turvallisuuden edistämiseksi. Tässä

työssä kotimaiset kansalaisjärjestöt kumppaneineen ovat oivallinen yhteistyökumppani. Niiden työn kautta vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä niin kotimaassa kuin kansainvälisesti.

Naisten oikeuksia ja vähemmistöryhmiin kuuluvien oikeuksia on pyritty viime vuosina kaventamaan kaikkialla, myös länsimaisissa yhteiskunnissa. Tämä kehityssuunta on muutettavissa johdonmukaisella ja osallistavalla ihmisoikeuspolitiikalla. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperusteista ja pyrkii aktiiviseen sukupuolten tasa-arvon edistämiseen. Tavoitteen toteutumiseksi **Suomen tulee laatia kokonaisvaltainen ulkopolitiikan tasa-arvostrategia**."

Suomen tulee vahvistaa inklusiivisuutta ulkopolitiikan eri lohkoilla. Kansalaisilla ja yrityksillä on paljon annettavaa myös tällä saralla ja yhteistyöllä voimme moninkertaistaa vaikuttavuutta. Kuten selonteossakin todetaan, osallistumisoikeus sekä oikeus tietoon ja oikeusturvaan ovat keskeisiä etsittäessä ratkaisuja globaaleihin haasteisiin. Annamme vahvan tuen myös selonteon tavoitteelle tukea haavoittuvassa asemassa olevien ja vähemmistöjen oman asiantuntijuuden hyödyntämisestä kehitys- ja ulkopolitiikassa laaja-alaisesti.

RAUHA JA TURVALLISUUS

Aseidenriisunnan saralla on pitkästä aikaa tapahtunut liikahduksia parempaan suuntaan, vaikka tuloksista ei vielä voi sanoa paljoa. Ydinaseiden kieltosopimuksen voimaan astuminen on nostanut ydinaseiden kehittämisen, testaamisen, tuottamisen ja säilyttämisen uudelleen keskusteluun, mikä vähintäänkin luo painetta aiempien sopimusten toimeenpanoon ja sen ratifioiminen voi edistää merkittävästi ydinaseriisuntaa. **Suomen tulee liittyä sopimukseen ja toimia kaikin käytettävissä olevin keinoin ydinaseuhan vähentämiseksi.**

Suomi on ollut alusta alkaen kansainvälisten asekauppasopimuksien vahva tukija. Asevienti on kuitenkin kasvanut kuluvalla vuosikymmenellä merkittävästi. **Suomen on huolehdittava siitä, ettei asemyyntilupia myönnetä sellaisiin maihin, joissa niiden käyttö rikkoo kansainvälisiä sopimuksia.**

Suomen tulee edistää ja vahvistaa inklusiivisuutta rauhantyössä: erityisesti naisten osallisuutta kriisinhallinnassa ja nuorten osallisuutta päätöspöydissä. Osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon ja rauhatyöhön vahvistaa ylisukupolvista dialogia ja edistää sukupolvien välistä tasa-arvoa.

Suomi on ollut 2250 Nuoret, rauha ja turvallisuus päätöslauselman toimeenpanon edelläkävijä. Keväällä Valmisteilla olevan toimeenpanosuunnitelman myötä meidän tulee näyttää esimerkkiä myös päätöslauselmien integroimisesta kaikkien ministeriöiden toimintaan kotimaassa sekä johdonmukaiseen huomioimiseen kehityspolitiikassa ja alueellisissa strategioissa. Toiminnassa tulee pyrkiä muuttamaan "nuori väkivallan tekijänä" -narratiivia ja tarjota nuorille enemmän mahdollisuuksia kasvaa aktiivisina toimijoina rauhantyössä.

Vaikka kamppailu turvallisuusneuvoston paikasta on vielä kaukana tulevaisuudessa, on jäsenyydelle luotava pohjaa olemalla aloitteellinen, yhteistyökykyinen, aikaansaava ja vastuullinen kumppani rauhanturvaamisessa ja rauhanrakentamisessa. **Tästä näkökulmasta olisi tärkeää vahvistaa Suomen osallistumista YK:n rauhanturvaoperaatioissa esimerkiksi koulutusresursseja vahvistamalla.**

Suojeluvastuu-periaatteen edistäminen on ollut Suomen tavoitteena pitkään ja pidämme tämän työn jatkamista tärkeänä toimeenpanon haasteellisuudesta huolimatta.

KESTÄVÄ KEHITYS

YK:n kestävän kehityksen agenda tarjoaa globaalisti yhtenäisen tiekartan myös yllä mainittujen ongelmien ratkaisemiseksi. Suomen on jatkettava ansiokasta rooliaan kestävän kehityksen toimeenpanon edelläkävijänä ja edellytettävä kaikilta toimijoilta (kunnilta, yrityksiltä ja kolmannelta sektorilta) kestävän kehityksen tavoitteiden ja ”ketään ei jätetä” -periaatteen noudattamista kaikessa toiminnassa.

Sitoutuminen kestävän kehityksen Agenda 2030:n ja Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpanoon luo inhimillistä turvallisuutta niin kotimaassa kuin kansainvälisesti.

YK-liitto kannustaa Suomea siihen, että Suomi pyrkii vaikuttamaan ilmastonmuutoksen riskien käsittelemiseen YK:n turvallisuusneuvostossa ja tarvittavan tietopohjan luomiseen ymmärtääksemme ilmastonmuutoksen riskit turvallisuudelle.

Arktisen alueen erityisosaamista on hyödynnettävä ja Suomelle luontevaa työtä tehostettava arktisen alueen inhimillisen ja ympäristön turvallisuuden vahvistamiseksi. Alkuperäiskansojen oikeuksien toteutuminen ja ympäristön kunnioittaminen on edellytys onnistuneelle arktiselle politiikalle. Suomen tulee ratifioida alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevä ILO 169 -sopimus ja varmistaa, että saamelaiset voivat tehdä alueitaan ja elinkeinojaan koskevat päätökset vapaaseen tietoon pohjautuvan ennakkosuostumuksen periaatteen mukaisesti (Free Prior and Informed Consent).

AKTIIVISEN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN RIITTÄVÄ RESURSSOINTI

Aktiivisen ja aloitteellisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan edellytyksenä on osaava ja monialainen henkilökunta sekä riittävät toimintaresurssit. Politiikan on oltava johdonmukaista ja eri yksiköiden välisestä tiedonvaihdosta ja koordinaatiosta on huolehdittava systemaattisesti. Edustusto verkon laajentaminen ja monitoimijayhteistyön tiivistäminen maakohtaisesti edesauttaa Suomen tavoitteiden saavuttamista. Suomen tulee pitää kiinni hallitusohjelmassa ja nyt valmistelussa olevassa ylivaalikautisessa selonteossa asettavista tavoitteista globaalin solidaarisuuden vahvistamiseksi YK:n 0,7 % tavoitteen saavuttamiseksi.